

darbas

VOL. XIII

DECEMBER, 1959

No. 4(43)

DARBAS [LABOR] is a Lithuanian quarterly of social sciences, art, and literature, published every March, June, September, and December by the Lietuvių Darbininkų Draugija (Lithuanian Labor Society), Inc., 5410 Sixth Ave., Brooklyn 20, N. Y. Business manager V. Gervickas. Annual subscription \$ 3; students \$ 2; single copy \$ 1. Undeliverable copies, subscriptions, donations, change of address notices and other business communications should be addressed to: DARBAS, c/o V. Gervickas, 86-03 76th St., Woodhaven 21, N. Y. Second class postage paid at Brooklyn, N. Y.

TRIMENESINIS KULTŪROS ŽURNALAS

Nr. 4(43)

Gruodis, 1959

XIII metai

Turinys

J. KAMINSKAS	Posūkio ženkle	1
DR. J. PAJAUJIS	D. Lietuvos laisvės gynėjas	4
Iš Lietuvos	Trys Eileraščiai	9
J. K.	Nobelio premija	10
Laiškų ištraukos		12
R. ŽUKAITĖ	A. Elskus Almaus Galerijoje	15
A. J. GREIMAS	Užrašai	17
A. BALTARAGIS	Diskusinės pastabos	19
R. ŠILBAJORIS	L. lit. raida tremtyje	20
B. KLOVAS	Darbininko teisės JAV.	24
A. CIOLKOSZ	Reviz. ir r-tai Lenkijoje	26
J. S.	Tempo partijos darbe	29
J. K.	Penktieji Metai	30
LSD atsišaukimas į lietuvių tautą		31
V. K. JONYNAS, grafika — M. Sleževičius		4
S. Quasimodo paveikslas		10
ALB. ELSKUS	Trys iliustracijos	14, 16
K. Bielinis, paveikslas		30
Kronika		32
Aukotojai		36

DARBĄ LEIDŽIA Lietuvių Darbininkų Draugija, Inc.
REDAGUOJA Red. kolegija. Vyr. redaktorius: J. Kiznis.
Rankraščius, pastabas ir spaudos leidinius siustyti:
J. Kiznis, 84-04 95th Ave., Ozone Park, N. Y.

TECHNINIS redaktorius — J. Mačiūnas

VIRSELIS — J. Mačiūno

SPAUDA — "Vagos" spaustuvės, 1297 Gates Avenue,
Brooklyn 21, N. Y.

ADMINISTRATORIUS — V. Gervickas. Čekius, money
orderius arba pinigus už prenumeratą bei aukas "Dar-
bui" paremti, pranešimus apie adreso pakeitimą, nu-
siskundimus dėl žurnalo negavimo ir šiaip administra-
cine korespondenciją siustyti: DARBAS, c/o V. Gervic-
kas, 86-03 76 St., Woodhaven 21, N. Y.

DARBO kaina: metams \$ 3, stud. \$ 2, pask. num. \$ 1.
Garbės leidėjų ir rēmėjų aukas siustyti šiuo adresu:
DARBAS, c/o V. Gervickas, 86-03 76 St., Woodha-
ven 21, N. Y. —

Tik pasigendame dar daugelio senų draugų...

I DARBO talką žurnalo gyvybei užtikrinti ligi šiol išsijungę
šeie Darbo bičiuliai, kurie pasižadėjo kasmet paaukoti po \$ 25 ar daugiau ir
tuo būdu tapo žurnalo garbės leidėjais:

ALSDS 116 kuopa (Detroit, Mich.)	lyn, N. Y.
DR. J. G. BYLA-BYLAITIS (Batavia, Ill.)	JACKUS SONDA (Boston, Mass.)
B. E. (Long Island, N. Y.)	JONAS SUVEIZDIS (Brooklyn, N. Y.)
VTAUTAS BELECKAS (Brooklyn, N. Y.)	ALEKSAS ŠEMETA (Cleveland, Ohio)
VINCAS GERICKAS (Woodhaven, N. Y.)	AL. ŠVEIKAUSKAS (Roslindale, Mass.)
ANTANAS MAČIONIS (Woodhaven, N.Y.)	DR. JONAS VALAITIS (Chicago, Ill.)
PAUL MONKUS (Blackstone, Mass.)	JONAS VALAITIS (Brooklyn, N. Y.)
STEPONAS ir TESE PAKNYS (Brook-	ALEKSAS. VASILIAUSKAS (Brooklyn, N.Y.)

Čekj ar money orderj prašome išrašyti V. Gervicko vardu, 86-03 76th
St., Woodhaven 21, N. Y.; arba J. Kiznio, 84-04 95th Ave., Ozone Park, N. Y.

UŽRAŠAI — A. J. GREIMAS

Kalbotyra ir naivumas.

Piketai ir kolaboracija

Kruščovo lankymosi Jungtinėse Valstybėse metu, Amerikos lietuvių spauda, kiek susidariau įspūdį, gana karštai diskutavo abi kraštinės tremties nusistatymo Sovietinės Lietuvos atžvilgiu galimybes: visišką boikotą ir nuoširdų bendradarbiavimą.

Nežinau, ar tai besiartinančios senatvės ženklas, bet man šitokie kraštiniai pasisakymai nerimti atrodo. Jau vien dėl to, kad lietuviškoji tremtis labai marga, tiek politiškai, tiek ir sentimentaliskai, kad joks vadovaujantis organas nėra pakankamai autoritetingas ir galėtų nustatyti visiems privilomatų liniją.

Genys margas, svetas dar margesnis. — Yra ir bus lietuvių, kurie, apskaičių plakatais, eis demonstruoti, yra ir bus tokiai, kurie ieškos bendradarbiavimo, kad ir su savo senute motina, su savo šeima, draugais ir pažystamais. Viena tik baimė: nereikėtų, kad tiek vieni, tiek kiti įsivaizduotų, jog jie jau daro politiką, jog jie, vienu ar kitu būdu, "laisvina" Lietuvą.

Kruščovo "piketavimas" Chicagoje ar New Yorke gali turėti ne tarptautinės, o tik lokalinės reikšmės. Tai moralinis spaudimas į Amerikos viešąją opinią, idant jinai nepasiduotų naujų sirenų viliojimams. Valdžios ekspertai gžino, kad jiems reikia gerų penkių metų lygsvare raketų srityje atstatyti, kad "containment" ar "roll-back" sąvokos jau priklauso senovės istorijai.

Bendradarbiavime su Sovietine Lietuva, ypač kultūrinėje srityje, irgi nieko naujo neišgalvosi. Nuoširdus ir gilus noras neatitrūkti nuo krašto, sekti jo gyvenimą nėra jokia naujenybė: kai kurie asmenys, kai kurie sambūriai jau geras dešimtmetis tai perša. Tai bendravimas iš Vakarų Lietuvos kryptimi.

Krašto lietuvių bendravimas su mumis ir, platesne prasme, su Vakarais neprieklauso nei nuo mūsų, nei nuo jū, o nuo "taikinės koegzistencijos" politikos pasisekimimo. Mes esame įsitikinę galį jiems šio to duoti, jiems šiuo tuo būti naudingi literatūros, meno, gal mokslo srityje. To dar neužtenka. Reikia dar, kad jie galėtų mūsų siūlomas vertes priimti, kad jiems siūlomos prekės būtų paruoštos jiems priimtina forma. O čia tiktais kairysis, politinis ar kultūrinis, sparnas gali būti naudingas. Čia ir Darbo visa reikšmė iškyla.

Matome tad, kad ir toliau bus kaip danguj, taip ir ant žemės: dešinieji ir toliau turės tendencijos "piketuoti", o kairieji — "kolaboruoti".

Jau prieš kelis metus Lietuvoje pasirodės **Dabartinis lietuvių kalbos žodynas** buvo, nors ir kraštiniai, bet gana teisingai įvertintas tremties spaudoje: vieni recenzentai atkreipė dėmesį į jo praktinę ir drauge mokslinę vertę. Kiti teapsistojo tik ties šio žodyno išnaudojimu politinės propagandos tikslams.

Galima būtų bandyti duoti kiek niuansuotesnį vertinimą. Nematau, kaip kalbininkas, gyvendamas Sovietinėje Lietuvoje, galėtų išvengti — bent iki šiol — propagandos. Tačiau propaganda neturėtų kenkti jo, kaip mokslininko, rimtumui, jo profesinei sažinei. O šito **žodyno** redaktoriai neviados išvengė. Štai vienas pavyzdys: žodyno 447 puslapje randame tokį sakini, išryškinantį žodžio **matyti** prasmę: "Kapitalizmo stovykloje matome imperialistinius karus, nacionalinę nesantaiką, priespaudą, nedarbą, kolonijinę vergiją ir šovinizmą". Kur glūdi šį pavyzdį parinkusio kalbininko nerimtumas? O gi tame, kad jis visą propagandinę virtinę sudėjo į **papildinį**, tuo tarpu, kai jis buvo prašomas apibūdinti **tarini**.

Ameriką besivejant

Niekas neginčys Broniui Railai aštraus kritikos talento. Kad šis talentas dažnai ne tiems objektams pritaikomas, kuriems reikėtų, tai jau kitas klausimas.

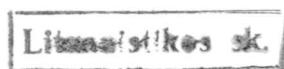
Skaitau jo kritines pastabas apie ateities Kauno planavimą. Planuotojai, pagal jį, numatė ateityje visą eilę keltuvų kauniečiams patogiai į Žaliają Kalną užvežti. Ir Raila priduria: keltuvai tai jau gražus dalykas. Bet jūs, kurie norite per 10 metų Ameriką pralenkti, atvažiuokite keltuvų paieškoti pas mus. Su automobiliais, riedančiais laiptais gal Ameriką ir pralenktumėte, bet jau tik ne su keltuvaus į tokį pasaulio stebuklą, kaip Žaliakalnis.

Kauno planuotojai turėtų rimtai apsvarstyti šiuos pozityvios kritikos žodžius.

Čiurlionis ir propaganda

Čiurlionis pamažu lipa į pasaulinio garso aukštumas. Štai ką **Moderniosios tapybos žodynas**, išleistas Paryžiuje 1954 m. ir man tik nesenai pakliuves į rankas, rašo apie jį: "Reikia pastebėti, kad abstraktaus meno pionierų dauguma yra rusiškos kilmės, o paskutiniomis žiniomis, tikrasis jo priešpėdininkas būsiąs, jau nuo 1906-7 metų, lietuvis Tchurlionis".

Lietuviškoji tremtis — negalima nepaminėti Aleksio Rannito — savo darbą atliko. Dabar jau būtų vilniečių eilė išleisti ant gražaus Petrašiūnų popierio Čiurlionio monografiją keliomis tarptautinėmis kalbomis.

Aragonas ir Sovietų Sajunga

Kas nepažista Aragono, vieno iš didžiausių gyvyjų prancūzų poetų, gero prozininko ir — Prancūzų Komunistų Partijos komisaro kultūriniam reikalams? Kas nežino, kad Prancūzų Komunistų Partija yra iki šiol išlikusi tvirčiausiu stalinizmo bastionu Vakarų Europoje?

O vis dėlto: Čičikovas išvažiavo, mitai pamažu blėsta, ir štai ką tas pats Aragonas pasakoja apie Sovietų Sajungos kultūrinę politiką:

“Nejaugi žmonės dar taip naivai mano, kad aš esu tokis naivus, jog laikau kiekvieną, literatūrą ar meną liečiančią, tezė, paskelbtą SSSR, ir vien dėl šios priežasties, Mozės įstatymu ir pranašų žodžiais? — Užtenka tik peržvelgti, kas per paskutiniuosius keturiadesimt metų buvo tenai parašyta, ir be vargo pamatysi, kiek prieštaravimų ten galima surasti, kokios kvailystės ten kartais buvo skelbiamas”. (Aragon, *Paroles à Saint Denis*).

A. Smetonos monografija

Neseniai, vieno mus aplankiusio jauno svečio dėka, pasitaikė proga pačiam įsitikinti, kokį miglotą vaizdą apie Antaną Smetoną yra susidariusi jaunoji, užsienyje išaugusi, lietuvių karta. Jau kelis metus A. Merkeliu žadama išleisti Smetonos monografija galėtų šia prasme gerai pasitarnauti.

Vilčių, deja, nedaug tegalima turėti. Jau vien dėl to, kad lietuviškasis tradicinis monografijos supratimas dažniausiai pasitenkina vien tik gana kruopščiu biografinių žinių surinkimu, atmiežtu, tiesa, dažnai dar moralizuojančiu prisiminimų pluoštu. O kas mums iš tiesų būtų jdomu, tai, visų pirmiai, suprasti **A. Smetoną kaip žmogų**: kaip šis, atrodo, padorus ir, greičiausiai, nuoširdus prieškarinių metų demokratas (senoji, jų pažinusi, karta turėtų patikslinti) susigundė išvirsti į diktatorius; kieno — Platono ar aplinkos — įtakoje jisai susidarė paternalistine valdymo pasauležiūrą?

Kitas paaiškinimas, kurio turėtume teisės reikalauti iš A. Merkeliu, būtų sociologiniai-mitologinio pobūdžio: kokias painiais vingiais vystesi per paskutiniuosius dvidešimt metų vadinamoji tautiškoji mints, kad A. Smetonos vardas, kuris 1939 m. korporacijos Neo-Lithuania visuotiniame susirinkime nebūtų surinkęs nei 10 balsų, šiandien jau minimas kuone su pagarba, šiandien jau gali surasti pakankamai šalininkų net jo garbei skirtai monografijai išleisti.

Atsakymo iš A. Merkeliu į šiuos du klausimus, deja, negalima tikėtis. Gal Vytautas Kavolis, kuris savo **Metmenyse** žada nagrinėti Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio problemas, panorėtų šiomis, to meto politiniam gyvenimui suprasti būtinomis, temomis susidomėti?

Darbas laukia

Šį lapkričio mėnesį turėjome Ankaroje labai mielą ir gerbiamą svečią — profesorių Georges Dumézil, vieną iš didžiausių palyginamosios indo-europiečių religijų istorijos specialistą. Kaip lietuviui, buvo kek nesmagu pripažinti, kad lietuvių tautosakos ir religijos istorijos įnašas į indo-europiečių bendrosios religijos rekonstrukcijos darbą labai menkas, beveik neegzistuojantis.

Klausimą galima būtų apversti aukštyn kojom ir savęs klausti, ar indo-europiečių bendrosios religijos (kurios charakteringi bruožai jau pakankamai išryškėjė) pagalba nebūtų galima bandyti atstatyti lietuvių “pagonišką” religiją?

Iki šiol, man atrodo, yra atliktas gana svarbus ir labai jau nedėkingas mūsų folkloro ir tikėjimų aprašymo darbas. J. Balio pavardė savaime ateina į galvą. Tačiau J. Balys jau vien dėl to, kad jis priklauso “aprašinėtoju” mokyklai, nėra hipotezių žmogus. Jo raštuose pasitaikančios aliuzijos į senovės lietuvių tariamą “gamtos religiją” yra nepakanekamos. Ir atmostinos: jeigu indo-europiečių bendrinė religija buvo pasiekusi augštą simbolizmo lygmenį, nėra pagrindo manyti, kad senovės lietuviai būtų šią religiją nususine įki naivaus primityvizmo.

Neturėjau progos sekti iš arti dr. M. Gimbutienės darbų, bet iš katalikiškosios spaudos užsipuolimų sprendžiant, jos pasirinktas kelias teisingas.

Užuot didžiausiai nenupelnyta garbe — turėdami vieną iš seniausių indo-europiečių kalbų — tiek krašto, tiek tremties lietuvių galėtų atlkti didelį pasitarnavimą ir savo taučiai ir mokslui, iš senovės religijos skeveldrų, iš gausių tikėjimų ir papročių aprašymų atstatydami, kaip archeologai kad atstato iš vienos šukės visą vaizdą, senovės Lietuvos vertą, turtingą lietuvių religiją.

Mitterand ir Rastenis

Šiuo metu Prancūzijos vidaus politikos areną užpildo senatorius Mitterand byla, prieš kurią mūsiškė, jau atslūgusi, Rastenio “byla” atrodo išblėsus. Prieš Mitterandą, Mendès-France kabinto vidaus reikalų ministerij ir dabartinių opozicijos prieš gaullizmą lyderi, buvo suruoštas atentatas, nuo kurio jis laimingai išsisaugojo. Savaitei praėjus, vienas mažai kam žinomas pilietis, policijai pažįstamas kaip slaptų fašistinių organizacijų aktyvistas, sukvetė žurnalistus ir jiems viešai pareiškė, esąs atentato prieš Mitterand organizatorius; atentatą jis suorganizavęs paties Mitterand'o pavestas tam, kad viešojoje opinijoje įsitikintų fašistinio pavojaus realumu. Aiškindamas anot piliečio patiekus faktus, Mitterand'as pripažino, kad faktai atitinka, tik prasmė jų kitokia: minėtas pilietis prisistatės pas jį ne siūlydamas atentatą suorganizuoti, bet perspėdamas apie jo ruošimą. Ir t. t.

Vienu žodžiu, gaunasi ištisas policinis romanas. Nors, sveiku protu galvojant, galimybė, kad kairiųjų lyderis kreipytisi į susikompromitavusį fašistuką, prašydamas jį surengti prieš save patį atentatą, yra menka; spauda šoko išnaudoti sensaciją: vieni ēmė ginti, kiti pulsi Mitterand'ą. O eilinis pilietis, nebesusigaudydamas šimtų prieštaraujančių faktelių makalynėje, nieko kito neišgalvoja, kaip tik: nėra dūmu be ugnies.

Nepasakoju visa to, norėdamas atgrasinti nuo politikos, kaip purvino dalyko. Norėčiau padaryti visai priešingą išvadą: jei padorus žmogus "lenda" į politiką, tai reiškia viena iš dviejų: arba jisai naivus, arba turi palinkimo į šventumą... Nes politika nedaroma nesusitepus rankų. Rastenis su Mitterand'u turi vieną bendrą bruožą: abudu jie priklauso taip vadinamų gudrių ("kytry") žmonių kategorijai. O jeigu jau šitokie žmonės patenka į spastus...

Individus ir istorija

Generolo de Gaulle per pastaruosius metus vedama užsienio politika duoda daug šviežios medžiagos pailiustruoti vienai iš pagrindinių leninizmo tezių, apie individu sanctius su istorija.

Palyginkime Prancūzijos vietą pasaulinėje politikoje vienų metų intervale. Prieš metus, Prancūzija buvo, bent iš pirmo žvilgsnio, tarptautinės politikos pajuokos objektas: Amerikos paskolomis gyvendama, ministerių kabinetus keisdama kaip marškinus, jinai tarptautiniame forume vaidino kaprizingos sužadētinės rolę. Pažiūrėkime į ją dabar: tiek Eisenhoweris, tiek ir Kruščevas, lenktyniuodami giria de Gaulle, ir vienas ir kitas važiuoja su vizitais į Paryžių, Didžiųjų Konferencijos tiek data, tiek ir darbo tvarką parenka ne kas kitas, o de Gaulle.

Štai, atrodo, vienas individus per metus laiko apvertė visą situaciją aukštyn kojom. Štai, galima sakyti, pavyzdys, kaip individus **daro** istoriją.

O tačiau kodėl šis eksperimentas pavyko de Gaulle'ui? Dėl to, kad jis visų pirma, pasirodė realistas, t.y. tasai, kuris priima istorijos būtinybę, kuris skaitosi su tuo, ką jis gana mīslingsai vadina "dalykų prigimtimi". Jei de Gaulle pasaulinė politika pavyko, tai todėl, kad kolonijų tautos **neišvengiamai** eina į nepriklausomybę, kad Alžerijos klausimą galima išspręsti tiktais ne karu, o duodant tautai laisvę. O liberali jo politika jam ir suteikė pasaulinj prestižą, kurį jis galėjo panaudoti savo tarptautinei politikai išvystyti.

Individus gali būti didelis. Su salyga, kad jis pasiduotų istorijai ir eitynės jos nurodoma kryptimi.

Dėl lakių įspūdžių, objektyvumo, etc., Žvelgiant į anapus

Diskusinės pastabos

Savo **Užrašu** skyriuje **Jausmai ir užsiangažavimas** (DARBAS, 1959, nr. 3, p. 10-11) A. J. Greimas, šiaip pritardamas

mano straipsniui, **Žvilgsnis į anapus** (DARBAS, 1959, nr. 2), nesutinka su keliomis mintimis, kurios daugiau ar mažiau liečia jį patį.

Kai kurio nors straipsnio autorius susilaukia kritikos, labai dažnai jis, atsakydamas savo oponentui, prikiša, kad šis nesupratęs jo straipsnio arba paskirę teigimų minties. Taip pasielgė ir A. J. Greimas: jis sako, kad aš nesupratęs jo **Užrašu** "dvasios". Anaipolt. Tą "dvasią" aš puikiai supratau, suprantu ir jos nekritikuoju. (Jeigu jis nustotų spausdinės tuos savo impresionistinius, angažuotus, kartais tiesiog nervingus **Užrašu** įspūdžius, aš jų pasigesčiau). Tačiau kritikavau ir kritikuoju A. J. Greimo bandymą tokia "dvasia" vertinti dalykus, kurie reikalauja šalto ir ramaus priėjimo, ne sparnuoto įspūdžio, bet kritiškumo — taip, to "nelemtos" objektyvumo. Tokių leidinių, kaip sovietinė **Lietuvių literatūros istorija**, vien tik jautri įspūdžiu arba, kaip pats A. J. Greimas pasisako, reagavimu "juodai ar baltais" tinkamai nejvertinsim. O jei bandysim, tai gausim vienokį ar kitokį klaidinantį kraštinumą, kas, deja, A. J. Greimui, kalbant apie tą leidinį, kaip tik ir atsitiko. Pats A. J. Greimas sako, jog objektyvų kritikos straipsnį, kiek pasistenges, gal ir jis sugebėtų parašyti. Aš neabejoju. Ir linkiu, kad tuo sugebėjimu, kada reikia, jis pasinaudotų.

A. J. Greimas teigia, jog aš "reikalaujus pasmerkti Kor-sako peršamą marksistinį metodą", ir tuo pat pareiškia, kad jis su tuo nesutinkas. Dėl šio "reikalavimo" noriu pakartoti iš savo straipsnio trumpą ištrauką:

"...negalima būtų perdaug šiauštis **viens** tik dėl to, kad knygos pagrindas marksistinis. Literatūrą galima nagrinėti bei vertinti iš kiekvieno ideologinio taško, tad ir iš marksistinio. (Kitas klausmas, kokia tokiajų ideologinių literatūros vertinimų nauda). Marksistinį mūsų literatūros raidos piūvį gali duoti ir aršiausias antikomunistas, čia pat mūsų tarpe gyvenas ir dirbąs dėl Lietuvos nepriklausomybės. Tačiau jo marksistinė lietuvių literatūros istorija žymiai skirsis nuo Lietuvoje išleistosios, nes pastaroji yra paremta **sovietiniu marksizmu**. O tai didelis skirtumas."

Tad štai, jeigu A. J. Greimas tarp **marksizmo** ir **sovietinio marksizmo** deda lygibės ženkla, tada, žinoma, jis turi pagrindo su manim nesutiki. Tačiau tokiu atveju ir aš su juo negaliu sutiki.

Išvis gana keista, kad A. J. Greimas, kalbėdamas apie tos knygos "marksistinius" bruožus, **suskaičiuoja**, jog jie "užima vos keliolika puslapiai". Kaip tokį dalyką galima apskaičiuoti paskirais puslapiais, jeigu tasai "marksizmas" sudaro knygos metodą?

A. J. Greimas taip pat rašo, kad "smetoninės epochos" Korsakas (tos knygos redaktorius) "buvo daug didesnis mark (Nukelta į 36 psl.)

darbas

VOL. XIV

MARCH. 1960

No. 1(44)

DARBAS [LABOR] is a Lithuanian quarterly of social sciences, art, and literature, published every March, June, September, and December by the Lietuvių Darbininkų Draugija (Lithuanian Labor Society), Inc., 5410 Sixth Ave., Brooklyn 20, N. Y. Business manager V. Gervickas. Annual subscription \$ 3; students \$ 2; single copy \$ 1. Undeliverable copies, subscriptions, donations, change of address notices and other business communications should be addressed to: DARBAS, c/o V. Gervickas, 475 Riverdale Ave., Brooklyn 7, N. Y., tel. HY. 5-0533. Second Class postage paid at Brooklyn, N. Y.

TRIMĖNESINIS KULTŪROS ŽURNALAS
Nr. 1(44) Kovas, 1960 XIV metai

Turinys

A. ALŪNAS	Pakeitimai	1
PR. LAPE	Abstraktus menas	3
M. KATILIŠKIS	Popietė (fragmentas)	4
J. MEKAS	Eilės	10
A. J. GREIMAS	Užrašai	10
J. GARNYS	Piketuoti ar kolaboruoti	12
L. SABALIŪNAS	Summum Absurdum	13
ALG. ŠALČIUS	Apmastymai	14
PR. LAPE	Tapyba	3-18
A. IGNAITIS	Didžioji medžiagos problema	19
J. K.	Ypatinga nešvankybė	24
A. CAMUS	Paveikslas	24
M. BRAKAS	Jis visiem amžiam	25
N. VALAITIENĖ	Koncertas	29
A. KUPREVIČIUS	Paveikslas	29
J. GARNYS	Santaros Studijų dienos	30
J. MEKAS	P. S.	31
MĒGĖJAS	4 Paskaitos	31
Knygos		32

TECHNINIS redaktorius — J. Mačiūnas

VIRŠELIS — J. Mačiūno

SPAUDA — Modus Typesetting, 876 Jamaica Ave., Brooklyn 8, N. Y. Tel. HI. 1-4753.

DARBA LEIDŽIA Lietuvių Darbininkų Draugija, Inc.

REDAGUOJA Red. kolegija. Vyr. redaktorius: J. Kiznis. Rankraščius, pastabas ir spaudos leidinius siučti: J. Kiznis, 84-04 95th Ave., Ozone Park 16, N. Y., tel. MI. 2-4872.

ADMINISTRATORIUS — V. Gervickas. čekius, money orderius arba pinigus už prenumeratą bei aukas "Darbu" paremti, pranešimus apie adreso pakeitimą, nusiskundimus dėl žurnalo negavimo ir šiaip administracine korespondenciją siučti: DARBAS, c/o V. Gervickas, 475 Riverdale Avenue, Brooklyn 7, N. Y., tel. HY. 5-0533.

DARBO kaina: metams \$ 3, stud. \$ 2, pask. num. \$ 1. Garbės leidėjų ir rėmėjų aukas siučti šiuo adresu: DARBAS, c/o V. Gervickas, 475 Riverdale Avenue, Brooklyn 7, N. Y.

AUKOS D A R B U I

- \$50.00 — J. Suveizdis, Brooklyn, N. Y.
- 27.00 — V. Kaupas, Hinsdale, Ill.
- 15.00 — K. Bielinis, New York, N. Y.
- 15.00 — A. Šemeta, Cleveland, Ohio
- 12.00 — E. Žilinskas, Herrin, Ill.
- 10.00 — J. Johnson, Easton, Pa.
- 7.00 — P. Miller, Chicago, Ill.
- 6.00 — V. J. Gribinas, M.D., St. Louis, Mo.
- 5.00 — T. Galinonis, Chicago, Ill.
- 5.00 — A. Didžiulis, Cicero, Ill.
- 5.00 — Rev. Valadka, Scranton, Pa.
- 4.00 — Z. Mikšienė, Detroit, Mich.
- 4.00 — K. Rimkus, Oakville, Ont., Canada
- 4.00 — Shalk, Seale, Washington
- 3.00 — B. Kuzminskaite, London, England
- 3.00 — Dr. P. Jūras
- 2.00 — Elena Čiurlys, Richmond Hill, N. Y.
- 2.00 — J. Bartusevičius, England
- 2.00 — J. Petniūnas, Brooklyn, N. Y.
- 2.00 — A. Dagys, Chicago, Ill.
- 2.00 — W. V. Monkus, Chicago, Ill.
- 2.00 — T. Liorentas, Chicago, Ill.
- 2.00 — A. Pleškys, Chicago, Ill.
- 2.00 — K. P. Deveikis, Cicero, Ill.
- 2.00 — Step. Bredes, New York
- 2.00 — E. Dilis, Brooklyn, N. Y.
- 2.00 — J. Struzas, Rockford, Ill.
- 2.00 — O. Alminas, Chicago, Ill.
- 2.00 — J. Skorupskas, Cicero, Ill.
- 1.00 — J. Lazauskas, New York
- 1.00 — J. Bertašius, Chicago, Ill.
- 1.00 — W. Pakšys, Palm Beach, Fla.

Už aukas dėkojame

DARBO FONDAS ir ADMINISTRACIJA

UŽRAŠAI — A. J. GREIMAS

Socializmas yra reliatyvi idėja...

Tokį motto J. Kaminskas pasirenka paskutiniams vedamajam straipsniui **Daroe**. Straipsnis, tačiau, toli gražu ne vedamas: žmogus, kuris pagal savo amžių, patyrimą, nuopelnus turėtų teisę autoritetingai **vesti** kitus, demokratiškai pasitenkinā vien tik vakarietiskojo socializmo krizēs simptomų isdėstymu, kviesdamas kiekvieną pilietį savo trigašį pri-deti. Stai manasis.

Teigti, kad socializmas yra reliatyvi idėja, nepabréžus prieš tai, kas Jame yra **nereliatyvaus**, man atrodo pavojinga. Toks reliatyvizmas veda ne į minties laisvę, o į maišalynę, iš kurios gimsta ir tokie socializmai, kaip, pavyzdžiu, na-cional-socializmas.

Socializmas pagrįstas visa eile nereliatyvių postulatų: jis yra istorinis humanizmas, nurodantis istorinj kelią žmogui ir žmonijai laisvėti. Taigi jis remiasi savitu istorinės raidos supratimu.

Socializmas yra visuomenės mokslo teorija: jis teigia, kad žmogus turi būti laisvinamas ne paviene veikla į indi-vidą, bet per visuomeninių struktūrų reformą. Taigi jis re-miasi savitu visuomeninės struktūros supratimu, kurio pa-grindinis punktas yra tvirtinimas, kad visuomeninio gyvenimo, kaip visumos, reforma turi visų pirma reikštis ekono-minėje srityje.

Socializmas, atvirkšciai, yra reliatyvi idėja, nes jisai pats įveda reliatyvumą, kaip vieną iš esminių savo pastulatų: žmogiškoji visuomenė yra istoriška, t.y., nuolat kintanti, todėl tiktais nuolatinė, gili ir išsami visuomeninės struktūros analizė gali būti išeities tašku betkokiai socialistinei akcijai, o tuo pačiu ir tos akcijos programai.

Nieko naujo aš čia, žinoma, nepasakau, o tik uždedu taškus ant keleto ī, idant vokiečių socialdemokratų taktiniai žaidimai — paremti noru, kaip J. Kaminskas tai teisingai pabrėžia, laimėti ateinančius rinkimus — būtų svarstomi pagal jų labai jau reliatyvią reikšmę.

Reikalas laimėti rinkimus

Man atrodo, kad J. Kaminskas pats tikriausiai šypsojos, rašydamas, kad "reikalas laimēti savo siekimams visuomenės daugumą virsta Vakarų socialdemokratijai jos aktualiaysia dienos problema". Jisai negalējo nepagalvoti, kiek kartu jisai pats "laimėjo visuomenės daugumą savo sieki-mams" per savo ilgą kovingą gyvenimą. Argi iš tiesų jau taip svarbu laimėti rinkimus, paimti keliems mėnesiams ar metams, valdžią į savo rankas?

Argi ne gražus J. Kaminsko gyvenimas — būti liudinin-ku, liudyti teisingumą ir žmogiškumą? Ar ne graži misija socialistų partijai — būti, kad ir opozicijoje, visuomenės sąžine, ir vien savo buvimu priversti kitus vykdyti socializmo įkvėptas reformas, priversti susilaikyti nuo to, kas "neda-

1959.IV.

Sunku,
kai
seni draugai
linksta
su vėju.

O prakalbėjom
lig išnaktų,
bevaikštinėdami...

Idealistai!

Dabar
nebepažstu
lyg jū —

kai stebiu
juos
ēdamus
Amerikos
platumų.

DAR SNIEGO TRUPINIAI grioviuos juodoja,
ir šala dar rytais, ir kelias trinka —
bet veltui jau: pavasario kviesliai jau joja
ir sprogsta medžių pumpurai pritvinkę,
ir viskas veržias, plečiasi ir plyšta,
naujos energijos pripildyta iš naujo,
laukai ir medžlepis, ir juodas miškas,
ir sujaudintas, išbudintas mano kraujas.

roma"? Būti partija, kurios pagalbos šaukiamasi krizių, suiručių, pokarių metais, kurios išsignama, sąlygoms pasitaisius? Argi svarbu, kad žus socialistų partija, jei laimės socializmas?

Liūtas ir asilas

Gyveno kadaise, vienų mēgiamas, kitų ne, bet šiaip jau gerbiamas pilietis, pasipuošęs Sibiro kankinio aureole ir Pa-saulinio karo veterano ordinais. Gyveno sunkiai, kaip poetui ir pridera gyventi, mylēdamas, dirbdamas, sirgdamas. Rašė eiles retai ir kietai, nes ir jo eilės, kaip ir gyvenimas, riedėjo per sušalusį gruodą.

Atsitiko kartą, kad tas pilietis - poetas sunkiai susirgo. Ir pasijuto labai pavargęs. Ar liga didesnė buvo, ar nuovargis — nesvarbu pagaliau. Kam kartą teko pasijusti labai pavargusiu — ar tai būtų Los Angeles ar Melbourne — tas žino, kad vilioja tėviškės žalios pievos — išsitiesti ir pailseti; tėviškės dirvonai — kad ir po velėna, kad ir po "traktorių" raižoma velėna.

Tuomet prie pavargusio liūto prisiartino asilas, pasiryžęs suvesti visas sąskaitas už ilgus nuolankaus tylėjimo metus, už dideles iš mandagumo nutylėtas teisynes. Paaškėjo, kad mūsų piliečio Sibiras — ne Sibiras, jo ligos — ne ligos, kad poeto vertimai — išdavystės, jo poezija — grafomanija, o jo straipsniai Enciklopedijoje — plagiatai. Vienu žodžiu, čičikovas išvažiavo, ir lietuviška tremtis gali pagliau atsidusti. **Draugas**, nežūrint Viešpaties perspėjimų, sviedė pirmutinis akmenį, ir Teisybė triumfuoją.

N. B. Kalba eina apie Kėkštą ir Babrauską.

Lietuvos makaronai į visą Sovietų imperiją...

Pirmajame **Dirvos** puslapyje nuolat galima rasti nemažai žinių iš Lietuvos gyvenimo. Žinutės, atrodo, renkamos, gru-puojamos ir jau apdirbtos patiekiamos spaudai. Skaitančiajai visuomenei žinomi net ir šios informacinių tarnybos teore-tikai.

Bet, kaip kitur, taip ir čia, teorija ir praktika dažnai skirtingais keliais keliauja. Kad ir lietuviškų makaronų klau-simu, pavyzdžiu.

Dirva komentuoja Lietuvos maisto pramonės vystymosi statistinius duomenis: makaronų gamyba padidėjusi 250 kartų. Pats faktas nediskutuojamas: užtenka skaitytojui mirkelti akimi (spaudoje tai daroma, j skliaustelius jdedant), ir pro-tingas žmogus supras, kad j sovietinę statistiką negalima rimtai žiūrėti. Tačiau to dar neužtenka: komentatorius paaš-kina: jeigu, nedievemylėk, makaronų gamyba kiek ir paau-go, tai lietuviškais makaronais aprūpinama **visa** Sovietų imperija.

Neieškokime logikos propagandoje, nors prieštaravimasis akis ir badytų, nors propaganda, kokia ji bebūtų, vis dėlto turi savo uždavinių — įtikinti skaitytoją. Pabandykime truputį teorijos: įsivaizduokime mūsų informacijos teoreti-kus, kuriems būtų staiga paversa tvarkytis nepriklausomos Lietuvos ekonomiją: jie, turbūt, gamintų makaronus ir sta-tytų milžiniškus sandėlius, kad tik nė vienas makaronas iš

Lietuvos neišsprukty, kad makaronų mūsų vaikams ir vaikų vaikams užtektų...

Užtenka ir juoką. Moderniškoji ekonomija pagrsta produktyvumu: kiek galima daugiau pagaminti, kiek galima daugiau parduoti ar net dykai išdalinti. Aukšta gamyba duoda darbo tūkstančiams darbininkų, šie gi virsta vartoto-jais ir verčia kurti naujas gamybos įmones — ir ratas sukasi. Tai elementaru.

Užtat, kalbant apie maisto pramonės vystymąsi žemės ūkio krašte, galima tiktais arba džiaugtis, arba tylėti.

Dar juokingesnis komentaras, aiškinantis duonos gamybos Lietuvoje padidėjimą 4,5 kartų, palyginus su prieškario metu. Komentatorius akimis, tai gryna nesąmonė: gyventojų skaičius sumažėjo, o duonos gamyba keturis kartus padidėjo — kas gi ją dabar suvalgo?

Užmirštamas tiktais vienas dalykas: sovietinė statistika kalba apie duonos **gamybą**, o ne jos **suvartojojimą**. Primityvi ūkio santvarka yra autarchinė: kiekviena šeima pati sau beveik viską, ne tik duoną, pasigamina. Ūkio vystymasis, atvirkšciai, veda prie socialinio darbo pasidalinimo: ūkininkas parduoda visus javus, o duoną perka kepykloje.

Užtat, kalbant apie duonos gamybos padidėjimą, galima tiktais džiaugtis, arba... nutylėti, jei to informacijos teorija reikalauja.

Iš ko tad LNA teoretikai juokiasi: iš savęs ar iš skaitytojų? — Sovietinėje Lietuvoje, be abejo, yra pilna kritikuotinų dalykų, reikia vis tik mokėti juos pasirinkti.

Albert Camus ir kairumas

To ar kito rašytojo kairumo ar dešinumo laipsnis yra gana reliatyvi sąvoka, kintanti pagal kraštą ir situaciją. — Turiu įspūdį, pavyzdžiu, kad Amerikos lietuviams toks Albert Camus atrodo kaip kairysis rašytojas. **Darbas** net norėtų jį specialiai paminėti.

Prancūzijoje tuo tarpu, ir dar ypač šiuo metu, kuone vienintelis kairumo kriterijus — nusistatymas Alžerijos klau-simu. Ir jau vien dėl to Camus, sustojusio pusiaukelyje, pasitraukusio ant Avenino, gyvenimas atrodo neužbaigtas, vien dėl to jam rašomi nekrologai, baigiami daugtaškiais.

Norint suprasti prancūziskojo jaunimo nusivylimą Albert Camus, užtenka tik prisiminti tą paprastą tiesą: ką myli, iš to daug ir reikalauji. 1945 metų išsilaisvinimo entuziazme trisdešimties kelių metų Camus atrodė, kaip jau-nosios kartos dievaitis, kaip Teisingasis, kaip mūsų laikų Saint-Just.

A. Camus kritimas iš aukštumų, jo "puolimas" visuomenės akysse buvo progresyvus: visų pirma, jo ginčas su Sartre'u, vėliau, keliems metams praėjus, jam paskirta Nobelio premija jau objektyviai liudijo, kad Camus tapo nebe-baisus šios žemės galiūnams. Su Alžerijos karu užėjo, pagaliau, karčios bandymo dienos. Šiam darbininkų kilmės alže-riečiui sunku, žinoma, buvo pasirinkti, dar sunkiau pasisakyti. Tačiau jo pasisakymas: "jei man reiks pasirinkti tarp

teisingumo ir motinos, aš pasirinksiu motiną” — daugeliui atrodė tik meniškas, literatūrinis paradoksas, geriausiu atveju — savo asmeniškos dramos aptarimas, o ne universalinės vertės turinti moralinė teorema. Albert Camus liko tiktais didelis rašytojas, ir idiotiška automobilio katastrofa nebeleido jam užbaigtį savo gyvenimo.

Spaudos laisvė

Labai jau sena ir sudėvėta tema. Ar verta apie spaudos laisvę kalbëti, kai ji jrašyta viso pasaulio konstitucijose, kai ji Jungtinė Tautų deklaracijoje viešai patvirtinta?

Esu vis dėlto įsitikinęs, kad galima kalbëti ir apie savaimė suprantamus dalykus, kad savaimė suprantami dalykai yra dažniausiai visiškai nesuprasti dalykai.

Kaip pretekstą cituoju sakinių iš vieno redaktoriaus laiško: “Redakciniai prierišai arba atsisakymas dëti kurj straipsnį ar jo dalį tēra tiktais redakcinės formos pareikštis priešingą nuomonę straipsnio autorui”. — Taip aiškina mano prietelius santykius tarp laikraščio ir jo bendradarbių. Kitais sakant, žurnalistas turi laisvę rašyti, o žurnalas — laisvę nedėti jo straipsnio. Viskas vyksta laisvės vardu, ir tai atrodo labai gražu.

Ne tik gražu, bet ir savaimė suprantama: laikraštis negali gi būti priverstas dëti kiekvieno grafomano — o jų daug — svaičiojimus vien tik dėlto, kad tasai grafomanas turėtų teisę laisvai pasireikšti.

Bet jeigu tasai grafomanas nėra grafomanas, o normalus žmogus, turjus sveikų ir visai visuomenei naudingų minčių? Jeigu tai ne grafomanas, o visa jaunoji rašytojų ir poetų karta, kuri, neturėdama piniginių resursų, negali įnešti savo jnašo į tautinį ar žmogiškajį lobyną? O jeigu tai darbininkų klasė ar kolonizuota tauta, kuri yra nutildoma vien dėlto, kad savų spaudos organų turėjimas reikalauja milžinišką kapitalą?

Prancūzų spaudos likimas — geriausias pavyzdys. Rezistencijos metu pogrindžio spauda buvo vieninga pilnai suprastos spaudos laisvės klausimu: kiekviena idėjinė grupė, kiekviena politinė partija turi teisę į savo laikraštį, o ne vien į teoretinę spaudos laisvę. Tuoj po karo, kolaborantų laikrašciai buvo išdalinti tarp visų idėjinių ir politinių grupių. Albert Camus redaguojamas **Combat** buvo skaitomas geriausiu pasaulyje laikraščiu, autentiška naujojo pasaulio sąžine. — Praėjo keliolika metų. Gudri skelbimų politika (laikrašciai gyvena iš skelbimų, o ne iš skaitytojų) ir dar gudresni spaudos platinimo bendrovės reikalavimai atliko savo juodą darbą. Šiandieninė Paryžiaus spauda iš naujo “surimtėjo”, sugrįžo į savo prieškarinę padėtį: visa kairioji visuomenė — milijonai balsuotojų — nebėturi nė vieno savo dienraščio (neskaitant komunistinių).

Užtat, kai žmonės pasididžiuodami kalba apie spaudos laisvę demokratiniame pasaulyje, juokas ima. Laisvė, tai ne tik teisė pasakyti ką manai, bet ir materialinės priemonės savo laisvai minčiai reikšti. O šios laisvės pilnai nėra ne

tik Rytuose, bet ir Vakaruose.

Timeo danaos...

Visiškai pritariu J. Kaminskui jo santykį tarp socialdemokratijos ir Kataliku Bažnyčios vertinime. Bažnyčia tol bus tolerantiška ir gerbs kitų laisvę, kol ji bus mažumoje. Atgavus daugumą, ji neišvengiamai grįš prie savo amžiaus siekiams tikslo — labai gražaus, sakysime — visą žmoniją vesti į išganymą. Neužmirština, kad katalicizmas, išvertus šį žodį iš graikų į lotynų kalbą, vadinas totalitarizmu.

Kad Bažnyčia pasitenkina ir labai maža ir labai jau laikina dauguma, rodo kad ir nūdienis Prancūzijos pavyzdys. Atžagareiviška dauguma, išrinkta į parlamentą, vien susigžausi už plačių de Gaulle pečių, tučtuojau suskubo pakeisti laicistinius mokyklų įstatymus: vilkas nusimetė avies kailį.

— Ir tai vyko tuo metu, kai katalikiškų organizacijų užsakytą anketa apie jaunosis kartos religines pažiūras davė tokius rezultatus: iš 8 milijonų prancūzų, turinčių tarp 18 ir 35 metų, šiuo metu yra tik 2 milijonai praktikuojančių katalikų, tuo tarpu kai 2 milijonai visai netiki Dievo buvimų, ir, pagaliau, 4 milijonai yra visiškai indiferentiški religijai. Ir štai šis ketvirtadalis katalikų primetė savo valią visai tautai.

Reikia, žinoma, atskirai vertinti padorius katalikus ir Katalikų Bažnyčios politikus. Yra Prancūzijoje Krikščionių Darbininkų Sindikatas pirmose eilėse, geriau už socialistus, kovoja už darbininkojos interesus (jis pasisakė ir už laicizmo išlaikymą), yra dominikonų ir jėzuitų ordinai, kurių vadai jau porą metų kaip sėdi vienuolynuose - kalėjimuose, buvo ir kunigų - darbininkų misija, neseniai galutinai uždaryta naujojo Popiežiaus ukazu. Turiu nemaža prietelių katalikų, mačiau ašaras jų akysse, kalbant apie šį bažnytinės reakcijos siautėjimą. Tačiau katalikybę, kaip ir komunizmas, totalitarinė: griežk dantimis, verk, jei nori, savo kamputyje, bet tylėk ir klausyk.

Visa tai turint galvoje, galima kalbëtis ir tartis su katalikais, neužmirštant, kad ir padoriausias katalikas, gavęs įsakymą, išsigins savo žodžio. Tiems, kurie dar prisimena Liudvies Frontus, tai ne naujiena. Negalima čia kaltinti nei kataliko, nei komunisto — jie nėra liberalai. Reikia tik žinoti, su kuo turi reikala.

PASTABOS DĖL UŽRAŠŲ

PIKETUOTI AR KOLABORUOTI?

A. Greimas (Darbas nr. 4, 1959 m. gruodžio mėn.) mano radęs formulę jautriai santykavimo su Lietuva problemai išspresti. Esą, “dešinieji ir toliau turės tendencijos ‘pike-tuoti’, o kairieji ‘kolaboruoti’.” Toks naujos problemos vertinimas senomis kategorijomis yra patraukiantis savo pa-prastumu ir aiškumu... Deja, to negalima tvirtinti apie tokio vertinimo teisingumą. Kas gi yra toji A. Greimo “dešinė” ir “kairė”? Jeigu kolaboravimą su komunistais laikyti kairumu,